

DR KENÉZ - KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

Celki

*gyakorlatok
idején*

Buday-Goldberger Leó érdekes beszéde. — Kútmérgezés a tankönyvekben. — A 90 éves Löw Sámuel dr. visszaemlékezései. — A zsidó karthausi körül. — Szeressük egymást gyerekek — Schwarcz Benjámín dr. levele a Szombat-hoz. Olvasom . . . ! Nem olvasom . . . ! — Színes riportok. — Érdekes hírek

VIII. évfolyam 20. sz.

1935. október 1

A címlap Berény Róbert rajza

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG VÁLASZTMÁNYI ÜLÉSE. A pesti izr. hitközség választmánya hétfőn, ez év szeptember 23-án Stern Samu hitközségi elnök elnökletével ülést tartott, amelyen az elnök mindenekelőtt kegyelettel parentálta el a nemrég elhunyt Rónai Gyula képviselőtestületi tagot és emlékezett meg Stern Ábrahám ny. polgári iskolai igazgató és Klein Ödön volt miniszterelnökségi sajtófőnök sírkövének felavatásáról, majd meleg szavakkal üdvözölte dr. Hævesi Simon vezető-főrabbit 40 éves papi jubileuma alkalmából, dr. Löw Sámuel, a kórházi bizottság elnökét abból az alkalomból, hogy életének kilencvenedik évébe lépett és Fleissig Sándort, az I. osztályú magyar érdemkereszttel való kitüntetése alkalmából: bejelentette továbbá, hogy a hitközség nevében üdvözlő díszfeliratot intézett a háromszáz éves jubileumát ünneplő budapesti Pázmány Péter tudományegyetemhez. Stern Samu elnök ezután megragadó szavakkal emlékezett meg a németországi zsidóság fájdalmas sorsáról, az emberiség legbensőbb együttérzését fejezve ki, megpróbáltatott németországi hittestvéreink iránt, egyúttal pedig a történelemből merített ama reményteljes bizodalmat hangoztatva, hogy ezek a súlyos és fájdalmas megpróbáltatások csak átmenetiek lehetnek. A választmány tagjai mélyen megrendülve hallgatták végig az elnök bejelentését. A választmányi ülés ezután tudomásul vette Eppler Sándor főtitkár jelentését a főünnepi előkészületekről és tíz választmányi tagot választott meg a választási bizottságba.

CSECSEMŐ-, GYERMEKGONDOZÓNŐI ÉS ÁPOLÓNŐI TANFOLYAM. A Pesti Izr. Nőegylet által fenntartott tanfolyam IV. évfolyama folyó év október hó elején kezdődik. Felvétetnek 18—30 év közötti feddhetetlen előéletű, izr. vallású, intelligens, egészséges leányok és gyermektelen asszonyok, akik minimálisan négy középiskolát végeztek. Árvalányok, magasabb előképzettségek és németül is beszélők a felvételnél előnyben részesülnek. A tanfolyam célja, hogy az intelligens középosztály leányainak elhelyezkedési lehetőséget nyújtson. Az egy évig tartó tanfolyam elvégzése képesít gyermekkórházi-, vagy szanatóriumi ápolónői működésre, gyermekotthonok vezetésére, esetleg szociális munkára és főként hogy mint képzett nurse-ök, csecsemőgondozónők — leendő Weiss Alice Nővérek — magánkórházakban alkalmazást nyerhessenek. A felvételért a Pesti Izr. Nőegylet elnökségéhez címzett kérvényben kell folyamodni. Melléklendők: születési-, iskolai-, erkölcsi-, orvosi bizonyítványok. Azoknál akik már más pályán működtek, eddigi alkalmaztatásokról szóló bizonyítványuk. A kérvények a „Csepeli Weiss Alice” gyermekágyas otthonba küldendők. (IV. Bókay tér 4.) Ugyanott személyesen jelentkezhetnek hétköznapokon d. e. 9—10 óra között a tanfolyam vezetőjénél: Dr. Fischerné Bán Ilona dr. kórházi főorvosnál. A növendékek kötelesek az intézetben lakni, de budapestiek — kivételes méltánylást érdemlő esetekben — mint bejárók is felvétetnek. Az ellátásért járó minimális önköltségi díjat meg kell fizetniük és pedig bennlakóknak havi 60 pengőt, bejáróknak havi 35 pengőt.

Hittestvéreink !

Jóban, rosszban eltelt **75** esztendő

Márka lett a KOZMA KALAP, ing, nyakkendő

Speciális rabbi és bocherkalapok

KÁROLY-KÖRUT 3 (saroküzlet)

HORVÁTH MIKSA SZŐNYEGIPAR R.T.
Magyar Vacuum Cleaner
 V. VISEGRÁDI-UTCA 62. Szám
 Telefonok : 90-6-98, 90-8-99

ALAPITVA : 1903

Szőnyegek és szörmék nyári gondozása
 Szőnyegek művészi javítása, mosása, festése

Alapítóké 600.000 P

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Chesbon Hanefes

Ez a két héber szó a zsidóság etikájának, ahogy ez Rabbi Bachja Ibn Pakuda lelkében visszatükröződött, egyik leggyönyörűbb követelését jelenti. A régi zsidó hitközségekben Elulól kezdve a bűnbánati napokban különös elmélyedéssel tanulmányozták, vagyis inkább elimádkozták a „*Chauvausz Malevovausz*“ (Szivek kötelessége) című ezeréves moralizáló munkát, amelyet a fentemlitett Ibn Pakuda szerzett. Ebben a rendkívül elterjedt és a széles zsidó néprétegekben lakozó mélységes erkölcsi érzésre gyönyörű fényt vető népszerűsége szert tett műben igen sokszor van szó a *Chesbon Hanefes*, azaz a lélek beszámolója hitelességéről, amely előírja, hogy az ember az önmagába való mélyedésben minél gyakrabban kérjen számadást önmagától, lelkétől: milyen módon teljesítette Isten és ember iránti kötelességeit és feladatait. Elul és Tisri hónapokban különösen érzi át zsidó hívő ezt a kötelességét. A mai viszonyok mellett, amikor a közösség fontossága egyre jobban kidomborodik, különösen fontos, hogy a közösség szempontjából eszközölje ezt az erkölcsi kötelességét a zsidó egyén. Azaz fel kell vetnünk a kérdést: eleget tettünk-e a közösség iránti kötelezettségünknek?

Nagyon jellemző ezzel kapcsolatban az a vita, amely egy amerikai jiddis lapban most folyik a közösség iránti ilyenemű kötelességről és az egyik felszólaló szemére hányja a zsidó embereknek, ugyanis mint egyesületi tagoknak, ugyanis mint hitközségi adófizetőknek, hogy nem törődnek azzal, kik vezetik a zsidó intézményeket Igy például — írja az egyik — sohse válogatjuk meg az embereinket és nem törődünk magánviszonyaikkal, nincsenek-e kikeresztelkedett gyermekeik, vagyoni állapotuk megengedi-e a közzel való foglalkozást? Igen jellemző, amit az egyik hozzászóló mond:

A zsidó közösségi etikának alfája és omegája minden közéleti férfi előtt ez a bibliai ige: „Álljatok tisztán Isten és emberek előtt.“

Ezt az előírást sohasem tudja teljesíteni az, akinek az életében nem valósul meg a bölcs király imája: „Kettőt kértem tőled: ne tartsd tőlem távol a gazdagságot, de nyomort se juttass nekem, add meg nekem a mindennapi kenyeremet, nehogy gazdag lennék és megtagadnék (minden erkölcsi értéket), nehogy nyomorban legyek és akkor lopnék és Istenem neve ellen vétkeznék.“ Azaz a zsidó közösségnek szüksége van olyan vezetőkre, akik az ugynevezett konszolidált viszonyok között élő középosztályhoz tartoznak. A dúsgazdag emberben rendesen nincs elég idealizmus, a nyomorgóban pedig nem lehet elég idealizmus a köz önzetlen szolgálatára.

Ez a fejtegetés rendkívül érdekes és tanulságos. Mutatja, hogy a *Chesbon Hanefes* szelleme még él az Amerikába vándoroltak országában, oda vitték magukkal a régi nagy oroszországi moralista rabbik egy R. Jichok Elchonon Spektor egy R. Jiszroél Salanter honából. — Ha mi az ujév alkalmából, amikor emlékeznünk kell a multa és önitéletet kell tartanunk a jövőre, alkalmazni akarnók a *Chesbon Hanefes* kötelezettségét, akkor ez az arra való törekvést jelenti, hogy

felekezeti közéletünk tagjainak magánélete ugy erkölcsileg, mint anyagilag konszolidált legyen,

mert csak így képesek valóban eleget tenni annak a követelésnek, amelyet az amerikai lap a zsidó közéleti tisztaság alfájának és omegájának mond: „Álljatok tisztán Isten és Izrael előtt.“

Olvason

Georg Bernhard, a Párisba emigrált, kitűnő berlini publicista, érdekes cikkso-rozatba számol be a lucerni cionista kongresszuson szerzett benyomásairól. A Párisban megjelent sorozat egyik fejezetét bemutatjuk:

. . . Már a pályaudvaron (Luzernban!) szemünkbe ötlenek a hatalmas kék-fehér plakátok óriási héber betűkkel. A városban lépten-nyomon láthatók irodák és üzletek ajtaján a mógendővidos jelvénnyek. Mikor megkérdezzük a rendőrt, hogy melyik úton jutunk el a kongresszushoz, olyan reverenciával válaszol, mintha a cionista kongresszus koronás fők családi találkozója lenne. A város tele van minden rendű, rangú, korú és típusú zsidóval. Élő tanfolyam ez, ahol nyilvánvalóvá válik a fajelmélet tarthatatlansága és egyben praktikus propaganda az antiszemita izgatók torz zsidókarrikaturái ellen. A zsidóság éppen olyan különböző típusokból áll, mint bár-

mely más náció, és éppen annyi joga van a léthez, mint bármely más nációnak! A zsidóság etikája ősrégi, ebből fakadt a keresztény és a mohammedán vallás is. Itt Svájcban, ahol az állam kebelében békésen megfér egymás mellett a német, francia, olasz és a rhäto-román, bölcsen tudják ezt, és ezért van az, hogy a zsidó nemzeti állam felállításán dolgozó kongresszus nemcsak szimpátiának, hanem határozott tekintélynek örvend. . .

Olvason

Az uzshorodi zsidó néplap érdekes, Brüsszelből keltezett cikket közöl. Ez rendben van! Csakhogy a derék ujság a „brüsszeli“ cikket szőröstül-bőröstül — sajtóhibákkal együtt — a Szombatból vette át. Ez már nincs rendben! Cikket átvenni nem szégyen, de a forrást illik megnevezni. . .

Dr. Kenéz-Kurländer Ede:

Zsidó és nem zsidó

(Megjelent a „Társadalmunk” szeptember 20-i számában „A Társadalmunk e heti vendége” rovatban.)

Szivesebben irnék a nagyvilági eseményekről, még inkább a színházi kultúra fejlődéséről, de a szerkesztő azt kívánja, hogy a „faji és felekezeti kérdésekről” elmélkedjem és én szót fogadok, eleget tesz e kérésének.

Mióta az új ügyvédi rendtarrás tervezete megjelent a lapokban és nyilvánosságra került, hogy a magyar törvénytárban helyet kap a faj és felekezet fogalma, ez beárnyékolja a kedélyemet, nem tudok tőle szabadulni. Úgy érzem, mintha süppedne alattam a talaj, úgy vagyok vele, mintha egy matematikusnak valaki bebizonyítaná, hogy kétszer kettő nem négy, hanem három.

Hosszú távlatokra nem féltsem sem a magyar liberalizmust, sem a zsidóság jövőjét.

Csak fájdalommal tudok gondolni a mai zsidó gyermekekre, kik közül még a legtehetségesebbeknek sem lehet kedve még csak a gimnáziumba is járni, amikor a legkevesebb kilátásokkal kecsegtet a jövő.

Nekem sokszor kell erre fájdalommal gondolnom, — aki Nagyváradról származom, — ahol már a szabadságharc után, de különösképpen a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben a zsidók és keresztények összeszoktak, még társadalmilag is összejártak, megértették és megbecsülték egymást. Nálunk még az is megtörténhetett, hogy Schlauch Lőrincz bíboros támogatásával a főispán egy zsidót nevezett ki főkapitánynak és Bihar vármegye közönsége egyizben zsidót választott főszolgabírónak.

Jogász koromban gátlás nélkül

arról álmodoztam, hogy a Római Jogból togom magamat habilitáltatni a pesti egyetemen. A könyvtárból kosárszámra cipeltem haza Momsen, Dernburg, Ihering, Laband és más romanista korifeusok vaskos kötetét. Egyizben a könyvtárteremben találkoztam a direktorrommal, aki régen felfigyelt az én szorgos kutatásaimra, és „Aloysius Bozóky de eadem” megszólított:

— Csak nem jogi professzornak készül ön?

Mire én gondolkozás nélkül válaszoltam:

— Ami Schwartz Gusztávnak sikerült, miért nem sikerülhet nekem is?

És abban az időben nem féltsem, és nem is kellett félnem, hogy ezzel magamat nevetségessé teszem . . .

Ez volt a régi idők mentalitása. És most, hogy a faj és a felekezet bekerül a törvénytartásba, azt kell prédikálnom a zsidó gyermekeinknek, hogy: nem érdemes gimnáziumba járni, mert az intellektuális pályán nem lehet előrejutni...

Szerencsére a faj is szerepel a felekezet mellett és így mégis van remény arra, hogy az egész szakaszt visszavonják. Magyarország nem Németország és nálunk csaknem lehetetlen a faj fogalmával operálni.

Szép kis bonyodalmak származnának abból, ha nálunk is kutatni kezdenék az árja nagymamát. A hétszer okosak, akik az utolsó hatvan évben elhagyták a zsidóságot, azt már kalkulálták, hogy a felekezet körül baj lehet, de arra nem gondoltak, hogy a faji kérdés is napirendre kerülhet. Ezek most kénytelenek régen elhagyott zsidó testvéreikkel egy sorban harcolni és résztvenni küzdelmeikben. A Korá-

nyiak, a Teleszkyek, a Légrádyak, és sok más prominens ezerkilencszázharmincöt nyarán arra ébredtek, hogy még tőlük is számon kérik az árja nagymamát . . .

Az utóbbi időben egyre több statisztika jelenik meg a zsidóságról, jobban mondva a zsidóság ellen.

Lenne egy szerény ötletünk: készítsenek statisztikát arról, hogy mennyi adót fizetnek a zsidók, állapítsák meg a statisztikusok, hogy az államnak, a fővárosnak és a vármegyéknek mennyit fizetnek be a zsidók különböző adók címén.

És állapítsák meg, ha sikerül a zsidókat hátraszorítani, ha sikerül a zsidókat kivándorlásra kényszeríteni, milyen kár éri az államot. Ezt a statisztikát olvassák aztán az illetékes urak és azt hiszem, hamarosan meggondolják, hamarosan revideálják álláspontjukat. Ez volna méltó téma Milotay avatott tollára, aki az antiszemita cikkeiben a magyar név mellett állandóan megemlíti a német nevet. Persze csak akkor, ha zsidóról van szó. Mert például egyszer sem írta oda László Fülöp neve mellé zárójelben: Laub. És sok prominens közéleti svábszármazású férfiú neve mellé sem írta oda a német nevet.

A „Társadalmunk” szerkesztője ez ellen be van oltva, neve: Klár Zoltán.

E sorok szerény írója a magyar neve mellett hivatalosan használja a német nevet. Vele szemben ilyen irányban csipkelődni nem lehet.

Mindig helytelenítettem egyes zsidó felekezeti lapok politikáját, akik kihangsúlyozzák egy-egy közéleti, irodalmi, művészeti, tudományi híresség zsidó voltát. Mindig bosszankodtam, ha olyant olvastam, hogy ezt és ezt a díjat a zsidó X. vagy Y nyerte meg. Ma azonban, amikor a levegő telített a felekezeti

és faji kérdésekkel, nem helytelenítem, sőt szükséges az apolegetikus irodalom.

Helyes volna ha ilyen irányú monográfiák jelennének meg, amelyek alaposan bizonyítanak, hogy mit köszönhet Magyarország a zsidóságnak és, hogy az utolsó száz év fejlődésében milyen nagy szerepe van a zsidóságnak. Ezek a monográfiák kimutatnák, mennyivel vitte előbbre az orvostudományt, a nyelvtudományt, a törvényhozást, hogy mit jelentett a zsidóság az ország fejlődésének harcvonalaiban.

Huszonöt évvel ezelőtt anakronizmus lett volna ez, mint ahogy izléstelen volt mindig a zsidóság kihangsúlyozása.

Ma azonban erre szükség van.

De amíg ezek a szükséges és a magyar társadalomtudomány szempontjából is értékes monográfiák megjelennek, addig is szeretettel és elismeréssel kell üdvözölnünk a „Társadalmunk” minden egyes számát, mely egy gyűlölettel telt atmoszférában küzd az emberi jogokért és Magyarország igazi érdekeiért.

VIDOR PÁLT BUDAI RABBIVÁ VÁLASZTOTTÁK. A Budai hitközség közönsége 300 szavazattal egyhangulag választotta meg rabbivá dr. Vidor Pált, a fiatal és tehetséges cserkészpapot. Dr. Vidor Pál még mint szemináriumi haligató állott a magyar zsidó cserkészmozgalom élére és a mozgalom fejlesztése körül nagy érdemeket szerzett. A kiváló fiatal papot, aki néhai dr. Edelstein Bertalan főrabbi örökét foglalta el az ujlaki templomban, szeptember 15-én iktatták be ünnepélyes keretek között papi állásába. A beiktatási szertartást dr. Kiss Arnold vezető főrabbi végezte.

FRANCIA TARSALGÁST és oktatást vállalna egy Párisból hazatért fiatalember csekély díjazás mellett. Cim: Grünberg Hermann, VII., Rombach u. 7. sz.

Kútmérgezés a tankönyvekben

Tanév elején lévén, mindenkinek alkalma van, akár gyermekeiről, kis rokonairól van szó, tankönyvekben lapozni. Átnéztem néhány történeti és földrajz-könyvet, amelyből a mi kis diákjaink művelődnek és megdöbbenve láttam, hogy milyen ferde világításban van beállítva a zsidóság és milyen lélekmérgezést képesek előidézni. Hiszen a tankönyv lélekformáló ereje olyan, mint egy elterjedt ujság befolyása, hisz a diák egész éven át forgatja, ha nem is tanulja. Hogy pedig a csendes, lassanként beadagolt valótlanosság milyen lelki pusztításokat tud végezni, arról meggyőződhattunk a saját kárunkra, a világháború folyamán, amikor az ellenünk megindított propagandát nem tudtuk ellensúlyozni. A történeti tankönyvben a zsidókról szóló rész teljesen tudománytalan, némely kitételekben sértő, közhelyként szerepel a „boszszuálló zsidó Isten“. Némely földrajz-könyvben a zsidó lakosság egy sorban szerepel a cigányokkal és egyéb népséggel. Az egyik tankönyvnek borzasztóan fáj Lengyelország sorsa, mert sok benne a zsidó.

Az Országos Izraelita Irodának szép feladata volna az összes használt könyveket áttanulmányozni ilyen szempontból és illetékes helyen lépést tenni olyan irányban, hogy (a véleményszabadság és a tudományos igazság elveinek megsértése nélkül) a zsidóságra nézve sértő részek kihagyassanak a tankönyvekből. Illetékes helyen bizonyára meglesz az érzék az ilyen panaszok és sérelmek orvoslására, hisz ott tudják, hogy milyen szükséges volna a külföldi tankönyvekben rólunk olvasható helytelenségek és ellenséges kitételek kiküszöbölése. Egyébiránt mulatságos befejezésül megírom, hogy az egyik tankönyvben azt olvasom: „A ló Ázsiából származik, akár az ember“. Ez a totemizmus és a fajvédelmi megnyilatkozása. Megjegyzem,

ezeknél a tankönyveknél nem felekezeti iskolákban, hanem állami intézetekben használt könyvekről van szó. Ez a körülmény valószínűvé teszi az Országos Iroda ily irányú közbelépésének eredményességét.

AZ „ÁHÁVÁSZ REIM“ Országos Felebaráti Szeretet Egylet szegény betegeket élelmező és segélyező egyesülete fokozott buzgalmat fejt ki szent főünnepeink előtt, hogy a székesfőváros köz-kórházaiban fekvő szegény zsidó betegeket ünnepi élelmezéssel ellássa. Az egyesület elnöksége ezton is kéri hitfelekezetének áldozatkész tagjait és az egyesület pártfogóit, hogy a jelzett célra jutassák el adományukat az egyesület hivatalába (Budapest, VII., Sip ucca 12.) vagy postai befizetési lapon a 20.358. az csekszámlájukra.

MOST JELENT MEG!

LÁZÁR LAJOS :

PALESZTINA

130 képpel és 4 térképes
melléklettel

Az első magyar beszámoló
a nagy zsidó honalapról
kísérlettel

KAPPA
KÖNYV

Ár

A kilencvenéves Lőw Sámuel dr. érdekes visszaemlékezései

Menyезetig érő állványon orvosi könyvek, pedáns rend a nagy lakásban, a hatalmas íróasztalon sztetoszkóp, receptkönyv, orvosi folyóiratok. Orvosnál vagyunk, aktiv, praktizáló orvosnál. Az, hogy dr. Lőw Sámuel főorvos úr szeptember 11-én lépett életének 90-ik évébe, — saját szavai szerint — nem érdekes! A főorvos úr dolgozik, őt nem zavarja a kilenc X, hősiesen állja a gratuláló sürgönyök és levelek pergőtüzét, ha ujságíró zörget ajtaján, kedves vendégszeretettel fogadja, leülteti, cigarettát dug a szájába, felel a kérdésekre, történeteket mond el tapasztalatokban és élményekben gazdag életéből, de — teszi hozzá szerényen — mind ez nem érdekes!

— A születésem napja — beszéli Lőw dr. — 1846 szeptember 11, nevezetes nap volt Pápán. Nem azért, mert én születtem, hanem mert ezen a napon avatta fel boldogult apám, Lőw Lipót rabbi, az új pápai zsidó templomot. Mikor apám hazaérkezett a diplomavátásról, megérkeztem én is. Nem sokkal születésem után elköltöztünk Pápáról, barmicvóm már Szegeden volt.

Lőw főorvos úr piroskötésű, régi sziderlit vesz ki az íróasztal egyik fiókjából — Lőw Lipót barmicvó-ajándéka 1859 évből keltezve. Az első oldalon fakó héber írás: idézet a „Ben Chananja“-ból.

— A bécsi egyetemen avattak doktorrá. — folytatja, — Opolzer, Skoda és Billroth professzorok voltak a tanárim. 1871-ben Pestre költöztem és csakhamar előkelő páciéntúrával dicsekedhettem.

— Kik voltak nevezetesebb páciensei? — kérdezzük. Dr. Lőw Sámuel csodálkozó hangon válaszol:

— Hogy képzelem, hogy elmondom? Az orvosi titoktartás örök, túl a páciens és túl az orvos halálán is! Annyit elmondhatok, hogy az akkori Faubourg St. Leopold majdnem minden jó módú zsidó családjának én voltam a háziorvosa. Sok előkelő, nem-zsidó barátira is szert tettem. Hieronymi Károlynak például bizalmas embere voltam, az ő belügyministersége alatt lettem az Országos Egészségügyi Tanács életfogytiglan megválasztott rendkívüli tagja. Tauffer Vilmos professzor is jó barátom volt. Vele szervez-

tük meg az Országos Balneológiai Egyesületet. Tauffer volt az elnök, én a főtitkár. „Enyém a kóved, tied a munka“, szokta mondani Tauffer.

— Hosszú, sokévtizedes barátság fűzött Szilágyi Dezsőhöz is. Csaknem minden évben együtt nyaraltunk a Tátrában, vagy Karlsbadban. Mikor Sándor Pál 1894-ben először lépett fel a Lipótvárosban képviselőjelöltnek, Mezei Mór ellen, tőlem kérdezte meg Szilágyi Dezső — akkori igazságügyminiszter — mialatt a karlsbadi Alte Wiesen sétálgattunk —, hogy kicsoda tulajdonképpen ez a Sándor Pál. Én elmondtam, hogy nagyon tehetséges, agilis, becsületes és nagyvonalú — kereskedő, de a politikában még ismeretlen, újonc. Én Mezeire szavazok! „Akkor én is Mezeit támogatom“, — mondta Szilágyi és Sándor Pál el is bukott ezen a választáson.

— Néhány év múlva Tátrafüreden nyaraltunk. Szilágyi Dezső augusztus 18-án, Fe-

HEZAGPÓTLÓ UJDONSÁG!
MOST JELENT MEG!

Dr. HEVESI SIMON pesti vezető
főrabbi fordításában

מהזיר לראש השנה ויום הכפורים

**MACHZOR-
ÜNNEPI IMÁDSÁGOK**

Ujév és Engesztelőnapra a pesti
izraelita hitközség főtemplomá-
nak imarendje szerint

Egyszerű és diszkötésekben.

Kapható minden könyvkereske-
désben

Kiadó:

SCHLESINGER JOS. KÖNYVKERESKEDÉSE
Budapest, VII. Király ucca 1

renc József születése napján, elkisért a zsidó templomba, istentisztelet után pedig együtt mentünk a református templomba. Itt a lelkész a királyért elmondott imát Vörösmarty „Fóti dal”-ából vett idézettel fejezte be: „Addig éljen, míg a honnak él!” A kurucos prédikáción fellelkesedve, Szilágyi olyan közjogi előadást rögtönzött hazamenet, hogy csak úgy harsogott tőle a tátrafüredi fenyeserdő.

— Utóljára 1901 július 31-én beszéltem a nagy államférfival. Ezen a napon utazott Budapestre Karlsbadból. Kikisértem a vonathoz, elbúcsúztam tőle. Örökre! Másnap, augusztus elsején, délután, a Marienbadban üdülő Surányi József, a Pesti Napló akkori szerkesztője, magánkívül kocsizott át Karlsbadba, egyenesen hozzám sietett és megmutatta a tragikus táviratot: „Szilágyi Dezső ma hirtelen meghalt.”

— Sok barátom, rokonom, testvérem itt hagyott, — folytatja elgondolkozva Lőw dr.

— Tizenhárman voltunk testvérek, ma már csak öten élünk. Immanuel öcsém 81 éves, Mózes öcsém — építész Bécsben — 73 éves, a 72 éves Jozefa hugom és Leontin hugom, aki 71 éves.

— Foglalkozik Judaicával? — kérdezzük.

— Nem nagyon merek, — válaszolja mosolyogva — mert boldogult apám és Immanuel öcsém mellett olyan vagyok, mint a német rabbi, akik apám tréfás megállapítása szerint két csoportba oszthatók. Az egyik csoport: amhoórec, a másik: amhárec. Akárhogy ejtjük is ki, az értelem azonos. Az én legszentebb zsidó hivatásomat orvosi kötelességem lelkiismeretes ellátásával vélem betölteni! . . .

Igy beszélt Lőw doktor, a boldog Nagy-Magyarország egy élő emléke, a végleg elmúlt, előítéletektől mentes, liberális Magyarország tiszteletreméltóan karakterisztikus alakja. . . GY. L.

HEVESI SIMON VEZETŐ FŐRABBI ÜNNEPLÉSE. A pesti izr. hitközség Dr. Hevesi Simon vezető főrabbi negyven éves papi jubileuma alkalmából szeptember 15-én diszközgyűlést tartott, melyen a hivatalos kiküldötteken kívül, több mint ezer főnyi előkelő ünneplő közörség gyűlt össze, hogy szeretve tiszteit lelkipásztorát jó kívánságaival elhalmozza. A Hiszekegy elhangzása után Stern Samu elnök emelkedett hangú beszédében méltatta a jubiléum főrabbi működését, példaképen állítva őt, minden magyar zsidó elé. A nagy hatást keltő beszéd után Wertheimer Adolf, az IMIF és a Zsidó Múzeum elnöke emelkedett szólásra és beszéde végén átnyújtotta Hevesi főrabbinak a tiszteletére kiadott emlékkönyv egy példányát. Ez után dr. Buday Goldberger Leó felsőházi tag, az Omike elnöke vette át a szót, — kinek beszédéből lapunk más helyén közlünk részleteket, — majd dr. Guttmann Mihály rabbiszemináriumi rektor a rabbi-képző tanári karának üdvözlését tolmácsolta. Nagy és egyhangú lelkesedéssel határozta azután el a közgyűlés Éppler Sándor főtitkár indítványára, dr. Hevesi Simon érdemeinek a diszközgyűlés jegyzőkönyvébe való beiktatását. Percckig zugó taps és éljenzés között Hevesi főrabbi emelkedett ezután szólásra és meghatottan köszönte meg az ünneplést Stern Samu elnök bejelentette, hogy a

Pesti Chevra Kadisa a jubiléum főrabbi nevére tisztelete és hódolata jeléül 10 ezer pengős alapítványt tett, melynek a kamatai felett a vezető főrabbi fog rendelkezni. Az impozáns és lélekemelő ünnepély a Himnusz eléneklésével ért véget.

SZENTFÖLDI ESZROGOK ÉRKEZNEK AZ IDÉN IS BUDAPESTRE. Rabbi Jechiel Katen Klein Jeruzsálemből, aki már évek során át látta el a magyarországi érdeklődőket szentföldi eszrogokkal, az idén is, még a nagy ünnepek előtt Budapestre érkezik és magával hoz szentföldi testvéreink terméséből eszrogokat, lulovokat, mirtusokat. Amiket a mai súlyos viszonyoknak megfelelő áron fog rendelkezésre bocsátani. Fölösleges ezután is hangsúlyozni, amit már a múltban a zsidóság legnagyobbjai is kiemeltek, mennyire fontos, hogy amikor szent parancsolatot óhajtunk teljesíteni, ne használjunk különböző zsidógyűlölő országokból eszrogokat, hanem támogassuk ezzel a Szentföldön dolgozó testvéreink munkáját. Az eszrogok beszerzéséről ajánlatos minél előbb gondoskodni. Ne hogy úgy történjen, mint tavaly, hogy a kis mennyiségnél fogva számosan eszrog nélkül maradtak a sátorosünnepre. Az átvétel iránt érdeklődni lehet a „Múlt és Jövő” szerkesztőségében Vadász utca 11. sz. Telefon: 199—55.

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Olvason

Az új német Zsidó-törvény általános megdöbbenést váltott ki világszerte, de reám, mint öreg pesszimistára ez másként hatott. Én arra is elvoltam készülve, hogy spanyol mintára záros határidőn belül kiutasítják a zsidókat Németországból és mindannyiukat hajóra ültetik a német kikötőkben és világgá eresztik. Meg kell állapítani, hogy ez az új törvény mégsem másolta le a régi középkori rendeleteket, mellőzte a sárga foltot, sőt ghettókat sem létesített! Őszintén szólva én erre is elvoltam készülve...

Nem olvasom

A Rombach-utcai templomba bevezették a fűtőkészülékeket. Nem hiába írta a Szombat most egy éve, hogy a Rombach-utcaiak szeretnének orthodoxok lenni, legalább annyiban, hogy a Kazinczy-utcai főtemplom fűtve van télen, amiért a híveknek egy nagy része oda húzódik, az eredmény megvan: meleg lesz télen. Reméljük: most már telve lesz ez a templom is télen. A funkcionáriusok a nagy látogatottságot természetesen önmaguknak fogják vindikálni. Habeant sibi. A fő a látogatottság.

Olvason

az „Uj Kor“ című előkelő katolikus szemlében:

A Heimdall című német folyóiratban egy „tanulmány“ jelent meg Jézus személyéről. Az ember megdöbbenéssel olvassa azokat a megállapításokat és következtetéseket, amelyekkel a szerző Jézus árja voltát akarja igazolni. Az istenkáromlástól hemzsegő cikkben többek között ezeket olvassuk: „Krisztus egy Palesztinába helyezett germán fajú ró-

mai birodalmi hivatalnok leszármazottja. Lelkivilága a keverékfajú emberé volt: nyugtalanság, töprengés iránti hajlam, idealizmus, mely gyakran egészen a túlzásig ment — jellemezte. Amint egy bizonyos korba jutott, már nem volt otthon nyugta. Ki kellett mennie a külvilágba, nyugat és kelet felé. Itt aztán megismerte az indiai majd a görög mitológiát. Találkozott árja emberekkel s csodálta bennük a faji kiválóságot, mely inkább bizonyította a kiválasztott fajhoz való tartozást, mint a zsidó faj tulajdonságai. Valahonnét megismerte az Odysseát is s ezek után felébredt benne a vágy, hogy szintén árja legyen. Világlátottsága következtében kialakított magában egy új hitet, melyért dolgozott és küzdött. Terheltsége szinte kényszerítette, hogy tanítását végül halálával pecsételje meg.“ Így ír a német lap. A müncheni Katholische Kirchenzeitung ezt az ismertetést ezzel a címmel közli: „Nem istenkáromlás ez?“ Mi hozzá tesszük: „Vagy nem örület?“

Olvason

Magyar fordításban megjelent Hitlernek a könyve: „Mein Kampf“. A magyar könyvpiac eme, talán nem kívánatos értékkel való gyarapodása alkalmából rá kell mutatni arra, hogy Bécsben Harand Irén asszony, aki katolikus vallási szempontból a legelkeseredettebb ellensége a hitlerizmusnak, a „Mein Kampf“ ellen

3 szó csupán:
SIRKŐ
LÖWY-NÉL
BUDÁN

II. FŐ-UTCA 79.
TELEFON: 51-5-81

Alkalmi vételek
legolcsóbb áron!

II. Zárda-utca 3
Margit körut sarok 3

megjelentetett „*Sein Kampf, Antwort am Hitler*“ címen egy 343. oldalas könyvet, melynek minden szavából erkölcsi komolyság árad. A magyar zsidóság számára a hitleri irat magyarul való megjelenése ellenmérgeként kellene kiadni Harand asszony könyvét magyar fordításban.

Olvasom

Nagyságos Főszerkesztő úr! A József-szanatórium valamennyi izraelita betege nevében hálás köszönetet mondok Főszerkesztő úrnak, amiért lapjának ingyenes küldése által hitfelekezeti épülésünket lehetővé teszi. Kérve, hogy a „Szombat“-ot a jövőben is küldeni méltóztassék rendszeresen, vagyok az összes betegek nevében, megkülönböztetett tisztelettel, József-szanatórium, 1935. szept. 15.-én, ENGEL JÓZSEF, egyet. hallg.

Olvasom

Az „Egyetértés“ és a „Zsidó Szemle“ annyira hajbakaptak, hogy már az Új Magyarság is haditudósítást írt a csatáról. Nekem mint a felekezeti sajtó doyenjének jogom van beszélni a veszekedőkhöz: „Gyerekek, csak semmi meggondolatlanlás! Ugy is tudom, hogy alkalmasabb téma hijján mentek egymásnak. De tudjátok, hogy mit mondott Mikszáth a hirlapíróknak? Azt mondta: „Ki az ördög szeressen benneteket, ha magatok se szeretitek egymást.“ Tehát jelszó az legyen: „Solem Alechem,“ amint ezt egy felekezeti vezérférfiu eredeti módon interpretálta: Békét és kenyeret.

Nem olvasom

A nürnbergi keltezésű, legújabb német „zsidó-törvény“-ről kikértük a „bölc s rabbí“ véleményét is, aki a töle megszokott módon parabolával válaszolt:

— Nyolcvan éves volt Mózes, amikor hatszázezer zsidó élén kivonult Egyiptomból! Tudjuk, hogy a Mózes születése idejében uralkodó fáraó elrendelte zsidó fiúgyerme-

kek elemésztését. Hogy 80 esztendő alatt mégis összegyűlt az Egyiptomból emigráló többszázezer különböző korú zsidó férfi és fiúgyermek, ennek több oka lehetett. Tág tere van a kombinációnak, mert a Biblia nem ad határozott magyarázatot idevonatkozóan.

— Tehát lehet, hogy: 1.) a rendelet csak egész rövid ideig volt érvényben; 2.) a rendelet végrehajtásával megbízott egyiptomi közegek nem hajtották végre túlzott lelkiismeretességgel a szigorú parancsot; és végül, 3.) nem sokkal a rendelet kibocsátása után rezsimváltozás állott be — Egyiptomban. . .

A VIII—IX. KER. IZR. NŐEGYLET szeptember 17-én tartotta alakuló választmányi ülését, amelyen — az 1935. június 11.-i közgyűlésen megválasztott — új tisztikar teljes számban megjelent. Az ujonnan megválasztott elnökség tagjai közül az ülésen részt vettek: dr. Farkas József főtisztelendő, Dénes Jenő, dr. Epstein Manó, Herczeg Sándor, Klein Boldizsár, Polgár Géza, Szabó Rezső urak. — Rosenberg Sándorné elnökasszony szeretettel köszöntötte a tisztikart és kérte az elnökség új férfitagjait, hogy támogassák a Nőegyletet az ő nagy munkájában. Dr. Pollák Gyuláné titkár jelentést tesz az Egyesület nyári működéséről. Kimutatás szerint, egész nyár folyamán naponta 300 ember kapott meleg ételt, tehát összesen 32.000 adag ebédet osztottak ki. Megjegyezni kívánják, hogy nemcsak a kerületbelieket láttuk el ebéddel, hanem — a többi Nőegyletek nyári szünetére való tekintettel — a főváros minden tájáról jelentkezőket elláttam menzáján ebéddel. A menza működése mellett még pénzübeli segélyben is részesítette az Egyesület az arra rászorultakat. Ugyancsak jelentést tesz titkár a Szeretetotthon működéséről. Majd a választmány elhatározza, hogy október 15.-ére rendkívüli közgyűlést fog egybehívni, amelynek tárgya az alapszabályok módosítása lesz. Dr. Farkas József, a körzet papja, bejelenti az ifjusági csoport megalakulását és kéri a jelenlevő anyákat, hogy serkentsék gyermekeiket az új alakulatban való részvételre. Az ifjusági csoport részéről megjelentek: Rosner Miklós mérnök és Dr. Szántó Zsigmond urak. Elnökasszony köszönetét fejezi ki dr. Farkas József főtisztelendőnek felszólalásáért, valamint munkatársainak is köszönetet mond szives támogatásukért, illetve közreműködésükért és az ülést berekeszti.

A zsidó karthausi szerzetes körül

A multkor bejárta a lapokat, a zsidó körökben meglehetősen feltűnést keltő hír, hogy egy jómódú budapesti család egy tagja a karthausi rendbe lépett. Ebből az alkalomból megint felszínre került a vád, a mi hitoktatásunk inferioritásáról, ezt tették felelőssé ilyen esetekért. Mint a világon, majdnem minden kellemetlen dolognál, úgy ennél is jól esik, ha a leg-egyszerűbb magyarázati módhoz folyamodunk: a bűnbak kereséséhez és találásához. Pedig: egy jómódú zsidó fiúnak a karthausi rendbe való belépése egyáltalán nem hozható összefüggésbe azzal, hogy milyen hitoktatásban részesült, heti 2 órában a középiskolában. Ha igaz, hogy „aki jól disztigvál, jól tanít“, úgy ebből az alkalomból különösen disztigválni kell. Mert, ha valaki kényelmesebb elhelyezkedésért, állás elnyeréséért hagyja ott a zsidóságot, akkor ez erkölcsileg alacsonyra taksálandó, mert hisz belső értékeket feláldozott profán célokra. De ha azt látjuk, — ismert eseteket sorolunk fel —: egy dúsgazdag családból származó fiú szerény megélhetést nyújtó katolikus pályára lép, talán azzal az ambícióval, hogy püspök lesz, de azután, idők múltán belátja, hogy sok évi káplánkodás után még jó, ha plébánosi hivatalt kap, és mégis megmaradt ezen a pályán: vágy: a gazdag nagykereskedő fia szerzetes lesz és sokkal kevesebből kell megélnie, mint apja üzletében egy strazzistának, — akkor ezeknél a különös eseteknél nem lehet hitszegésről, elvtelenségről és erkölcsi defektusról beszélni. Itt nem lehet a materializmust és opportunizmust okul felhozni. Itt olyan lelki mozzanatok játszanak közre, amelyeknek megjelölése attól függ, milyen szemmel nézik a dolgot. A kinyilatkoztatásait epilepsziában nyerő Mohammedet a zsidók bolondnak tartották, és a múzsa által megihletett költőt az arabok démontól megszállottnak vélték. Ha az elkényeztetett zsidó ficsúr káplánná lesz, akkor nem

történt olyasvalami, amire rá lehet nyomni a mesumedokról szokásos vélemény bélyegzőjét. Tulajdonképpen erkölcsi szempontból jó volna, ha sok kitért egyházi pályára lépne. (Illetőleg nem is volna jó, mert akkor a nemzsidóknak született papok között okvetlenül kitörne — egy fajvédő mozgalom.)

A zsidó fiú esete a karthausi renddel azonban így is különálló, a lélek különös misztikumát leheli felénk és nem lehet sem a zsidó hitoktatás rovására írni, sem fölényes ajkbiggyesztéssel elintézni, hanem meg kell elégedni azzal a megállapítással, hogy érthetetlen tény előtt állunk, amely sem a zsidóság alsóbbrendűsége, sem az egyház superioritása mellett nem bizonyít.

MINDEN UJ KÖNYVET MEGKAPHAT magyar, német, francia és angol nyelven Lukács kölcsönkönyvtár és könyvkereskedésében, Budapest, V. Nádor u. 8. Telefon: 80—6—37. Olcsó helybeli és vidéki előfizetési díjak! — Házhoz szállítás.

RADIUS FILMSZINHÁZ, Nagymező utca 22—24. Telefon: 22 0—98. Előadások kezdete 7. 5. negyed 8. fél 10 órakor.

Ezüst

**disztárgyak és evő-
eszközök a legolcsóbb
gyári árban**

Schleifer

**ezüstárugyár, Kazinczy-u. 10
(Rákóczi-ut közelében)**

Császárvárás a régi Pesten

Közlő: Dr. Groszmann Zsigmond pesti rabbi

A napoleoni háborúk után szövetkezett I. Sándor orosz cár, I. Ferenc osztrák császár és III. Frigyes porosz király 1814-ben Bécsbe jöttek, hogy mint az osztrák császár vendégei, tanácskozzanak Európa ügyeinek rendezéséről. A szövetséges uralkodók 1814. október 25.-én Pestre is lerándultak, mely napon a zsidó hitközség a hatalmas vendégek tiszteletére „Andachtsübung“-ot, istentiszteletet rendezett. Az itt elhangzott szónoklat Wahrmann Izraelnek, az első pesti főrabbinak egyetlen, nyomtatásban megjelent beszéde.

Megmaradt a pesti hitközség levéltárában Szt. 90. jelzés alatt, egy jiddis betűkkel írt hirdetmény, mely arról a nagy készülődésről tanuskodik, mely a császárvárást megelőzte.

A hirdetmény úgy a városkapitányság „im Namen des löblichen Stadthauptmann-Amtes“, valamint a gyülekezet vezetőinek nevében közhírré teszi, hogy „wenn Seine Majestät unser geliebter Kaiser samt den hohen Verbundeten ihren Weg vor ihren Fenstern vorbei nehmen, sollen sich ihre

Hausleute, oder aber die aus ihrem Haus bei den Fenstern stehen werden, sich alle ruhig, ehrbar, mit keinen hohen Gespräch, mit keine jüdische Ausdrücke, mit keinen jüdischen Namen — Zuruf aufführen und betragen. Sodann ist zu beobachten, dass keine Kinder bei den Fenstern gesetzt werden sollen, und sollen die Zuseher bei den Fenstern ordentlich gekleidet sein. Kurz, es solle alles, was nur Artig und Anständig ist, beobachtet und alles was nur einen Nachtheil mit sich ziehen kann, vermeidet werden.“

A figyelmeztetés szigorúan kiemeli, hogy aki a rend ellen vétene, legyen arra elkészülve, hogy „wird auf der Stelle arretirt und nicht ender, bis die ganze Feierlichkeit vorüber sein wird, entlassen.“

Ez érdekes okmány arról is tesz bizonyosságot, hogy mennyire iparkodott az előljáróság az akkor kialakult hitközség tagjait az illendő viselkedésre kioktatni. A hirdetmény nincs aláírva, de tudjuk, hogy Sachs Márkus, Schlesinger Izsák, Ullmann Mózes, Breisach Izsák, Mauthner Ádám és Granichstädter József voltak abban az időben a pesti zsidóság előljárói.

Levél a szerkesztőhöz

Kaptuk az alábbi leveleket:

Kedves Barátom!

Hát már Te is odaszegődtél a hittanárokat minden alap nélkül támadók gárdájához? Pedig, ha valakinek, úgy Neked tudnod kellene, hogy a hittanárnak, — még ha Jézus próféta lelkesedése is hevitené — minden munkája kárba vész, ha a vallásos érzés ébrentartásában és a gyakorlati vallásos élet megismertetésében a szülői ház nem segíti a tanárt amúgy is nehéz munkájában. Neked tudnod kellene, hogy Te sem a „Genesis“-ből ismerted meg a zsidó életmódot, hanem Kurländer Rafael házában, és ha én nem tudom elképzelni, hogy Te még, ha az élet bárhová sodorna is, valaha a zsidóságnak nemcsak, hogy árulója, de még közbűns szemlélője sem lehetsz, úgy annak a haló porában is áldott nagyasszonynak, a Te édesanyádnak érdeme.

Én, aki, mint szakfelügyelő, figyelemmel kísérem hittanáraim nagyon nehéz, mégis

lelkes munkáját, Isten és ember előtt merem állítani, hogy a Pesti Izraelita Hitközségnek feladata magasztán álló hitoktatói karavan! De fájdalom, saját munkámon is látnom kell, hogy minden igyekezetem és a szent ügy iránti minden lelkesedésem hiábavaló ott, ahol a szülői ház vallási nihilizmusa lerombolja a gyermek lelkében azt, amit mi nehéz, verejtékes munkával felépítünk. Ne bánts barátom a hittanárokat, hanem kitűnően szerkesztett lapoddal segítsd szent munkánkat és „mond meg Jákob házábanak bűnét!“

Igaz barátod:

SCHWARCZ BENJÁMIN.

II.

A nagykörösi izr. hitközség nevében Benedek György elnök és Schwarz Győző jegyző közli velünk:

A Szombat e hó 1.-i számában Mandl Bernát „Érdekes ismeretlen adatok“ című értékes cikkében azt állítja, hogy az eddigi hiteles adatokkal szemben, nem Nagyköröson tartották, 1817-ben, az első magyarnyel-

vü zsinagógai beszédet, hanem 1814-ben, Makón és ezt a Vereinigte „Pester Zeitung egy cikkére alapítja.

„Krakauer Salamon főrabbinus az ujjonnan épült Templomnak felszentelése alkalmosságával Nagy Kőrösön, Szeptember 7.-ikén 1817. tartotta az említett magyarnyelvű „Predikatziót“ és „1818-ban kinyomtatta Pesten Trattner Jan. Tam. betűivel“, amelynek eredetijét a Nemzeti Múzeumban őrzik. Ennek hitelessége tehát bizonyos, míg egy újságcikk hitelességéhez szó férhet és akár-milyen szívesen is vennénk a hazai zsidóság magyar érzésének és voltának a miénknél régebbi bizonyítékát, addig, amíg hitelt érdemlőleg nem igazolnak mást, a Nagykőrösön tartott magyarnyelvű hitszónoklatot kell elsőnek tartanunk, a jelen esetben annál inkább is, mert ezt egyházi beszéd tartására hivatott rabbi, egyházi funkció alkalmával tartotta. A beszéd egyházi jellegét különben a Zsoltárok és Királyok könyvéből vett idézetek és azoknak magyarázata is kidombo-

ritja. Érdekes a beszédnek azon része, amelyben megállapítva, hogy „Isten parantsolattyát elegendőképpen és a legnemesebb nagy lelkűséggel mutatták meg ezen jeles városnak ditséretére méltó Keresztény lakosai az idevaló Izraelita Közönséghez“, köszönetet mond Nagykőrös Polgármesterének, mert „önön bövséges adakozásával“, mind jeles Közben járásával, s mind hathatósan vonszó példájával, hogy sokan Polgári közül hasonló tselekedetre gerjesztetének és mivel látnák, hogy mi elégtelenek volnánk, az építését, és egészen való el-készítését a templomnak meg-tenni és véghez vinni, nem csak pénzzel, de egyéb az az épülethez szükséges materiákkal is megsegítének és ezen Jeles előkelőségű Kőrösi Polgárok megsegítették és velünk együtt munkálkodtak. A Fő Uraságok és más Tekintetes közbirtokosai ezen Városnak Rangjokhoz képest gazdag tudományaikkal minden reménységünk felett kívánságainkat tökéletesen meg-elégítették.“

Dr. Buday-Goldberger Leó ünnepi beszéde a Hevesi diszközgyűlésen

A szeptember 15.-én megtartott diszközgyűlésen, amelyen az egész ország zsidósága nagy tisztelettel és szeretettel ünnepelte dr. Hevesi Simon vezető-főrabbit, dr. Buday-Goldberger Leó, felsőházi tag, az Omike elnöke, a felekezeti intézmények és egyúttal a magyar ifjúság nevében köszöntötte a jubiláns főrabbit Lelkes hangú beszédében a többi közt a következőket mondotta:

— Dr. Hevesi Simon abban a lövészárokharcban, amelyet a zsidó magyarság az egyenlőjog megvédéséért folyt, mint a zsidó magyarság tábori papja szerzett magának el nem hervadó babért. Hevesi Simon az ifjúság mellé állott, azok mellé a fiatalok mellé, akik a világháború harctereit vérükkel megöntözve, vitézségi érdmekkel díszítve bizonyították összeforrottságukat a magyar földdel s joggal remélték, hogy amint a harctereken sohasem az volt a döntő, hogy ki a zsidó és ki a nem-zsidó, akként nem lehet a felekezetiség elválasztó vonal a világháború után sem. Mert, ha volt valaha szükség arra, hogy felekezeti kérdések ne válasszanak el embert az embertől, százszorosán szükség van a felekezetek együttmű-

ködésére ma, amikor az atheizmus rohamsisakot és harci uniformist öltött s nem kérdezve ki, mely templomban imádja istenét, egyenlő vehemenciával fujja harsonát az istenség minden vára, az istenség szemgondolata ellen. Mi ismerjük a magyar nép gondolatvilágát, mert benne élünk, mert magunkénak tudjuk. Mi nem félünk attól, hogy ezt a nemes lelket a gyűlölködő agitáció, a szeretet, a szolidaritás, az együttműködés útjáról eltérítheti. És ahogy nem tántorítanak meg minket a megpróbáltatások hazánk megszentelt földjéhez való ragaszkodásunkban, úgy nem ingathatnak meg minket a megpróbáltatások szentséges hitünkhöz való hűségünkben sem. Amennyi fölvértzettség e nehéz időkben a magyar zsidóság számára szükséges, azt mi, — és erről teszünk itt ma tanúságot, — abból a szellemből meritjük, melyet számunkra Hevesi Simon művelt meg. Köszönjük neki a multat, melyet számunkra értékessé tett, a jövőt, melyet az ő példája küzdelemre, életre érdemessé tett. Az Isten kegyelme legyen továbbra is a mi főpapunkkal.

-o*o*o-

Kettős jubileum

A pesti Chevra Kadisa kettős jubileumra készül. 1936-ban lesz húsz éve, hogy Kramer Miksa elnököt megválasztották előljárónak; ugyancsak a jövő évben lesz 30 éve annak, hogy dr. Endrei S. Henrik főtitkár belépett a Chevra kötelékébe. A jubiléumok nagyarányú munkásságát a Chevra körül, most nem akarjuk részletezni, éppen csak megjegyezzük, hogy a Chevra közül 150 éves multjában alig szerzett bárki is annyi érdemet a Chevra körül, mint Kramer Miksa és dr. Endrei S. Henrik. A háborús években, és különösen a kommün alatt, továbbá az azt követő nehéz deflációs és inflációs idők-

ben, ők álltak a parancsnoki hidon és nemcsak átmentették a Chevra Kadisát, de nekik köszönhető elsősorban, hogy a pénzügyi helyzet refundálódott és hogy a Chevra ma ismét régi fényében ragyog.

A Chevra tagjai nagyobb szabású ünnepekre készülnek, mely bizonyára országos jellegű lesz és részt vesz benne az egész felekezeti élet. Bizottságot alakítanak az ünnepség megrendezésére és ennek elnökéül fel akarják kérni Fürst Györgyöt, a Rimamurányi ismert igazgatóját, a Chevra Kadisa egyik vezető egyéniségét.

Paal Jób riportja:

A jezsuita atyák szent oltáraró!, amely háromszáz éve áll a régi zsinagógában

Copyright by „Népünk“ and Jób Paál. Utánnomás tilos.)

Marienbad,

Ez a vidék telistele van emlékeivel a kornak, amelyet „harmincéves“ háborúnak nevez a história. Egykor hatalmas várak kormos falai emelkedtek meredek sziklák fokáról az ég felé. A svédek pusztították el őket. Itt harcoltak Gusztáv Alolf seregei és Wallanstein zsoldos katonái. A friedlandi herceg emléket most ünneplik a szomszédos Égerben. Nekünk is van egy emlékünkhöz a harmincéves háború véres napjaiból. Egy oltár Tarka színeivel, idegen ornamentikájával ott áll a hétszázéves königswarti zsinagógában. De nem zsidó templom számára készült. Egy katolikus templomból került el ide, mint ajándék annak a tizennégy jezsuita páternek, akiket kolnideré éjszakáján a haláltól mentettek meg a königswarti zsidók.

Az idegen, aki beírja nevét a königswarti templom vendégkönyvébe, csodálkozva áll meg egy idegenszerű oltár előtt.

Zsinagógákban nem látni ilyen oraunhakaudest.

Majdnem a menyezetig nyúlik.

Színei élénkek, tarkák. Citromsárga, égővörös, fűzöld, azurkék, arany, ezüst,

világosbarna színek váltakoznak a barokk oltáron. Felül aranyos korona van: Katholikus templomokban a szentek fejét ékesítik ilyen koronák. És a korona alatt három félkörből álló lyuk. Még ma is látni, hogy egykoron glóriával körülölelt fej állott benne. Csavart oszlopok futnak az oraunhakaudes két oldalán. Az oszlopok fejei külön vitrinben állanak, elkorhadtak az évszázadok során. Tarka színekben ékes virágok, fából faragva valamennyi, díszítik az oltárt. És mind a két oldalon fura alakú madarak. Sashoz hasonlítanak, de inkább lehetnek griffek. Vékony láncon az örök mécses lóg lefelé. Fent közepén kilyukasztott ezüst szív tartja. Olyan, aminőt csak katolikus templomokban látni.

TIZENNÉGY PÁTERT A VESZTŐ-HELYRE VISZNEK . . .

Hogyan került ide az oltár:

Imigyen mondja ezt el a legenda:

A harmincéves háború idején történt. Gyilkolták egymást a népek. A vallásuk miatt. Königswartot a protestánsok tartották megszállva. A falu határában egy kopár hegyen — ezt ma is Galgenbergnek hívják — égették meg a papokat.

Ebben az időben hatalmas és tekinté-

lyes volt a königswarti zsidók gyülekezete.

Reb József Hoffmann volt a rasekol.

Tekintélyes kereskedő. A komptoárjában 30 irthok dolgozott. Hetven szekér állott az udvarán, ami meg van még ma is. Most a Metternich hercegek uradalma-hoz tartozik.

Reb József Hoffmann kétnappal jomkipur előtt megtudta, hogy tizennégy jezsuita pátert fogtak el a katonák. A Galgenbergen zárták el őket. És az engesztelés szent ünnepén fogják kivégezni istenszolgáit.

A zsidók összeültek. Elhatározták, hogy megmentik a katolikus papokat. Kol-nidre éjszakáján féltizenegykor megszöktették őket. Valamennyit elvitték Reb József Hoffmann kocsiszinébe. Itt kocsis ruhát adtak rájuk. Földig érő kék köpönyeget és sárga rojtos csizmát. Ez volt a Hoffmann kocsisainak az uniformisa. A környéken minden zsandár erről ismerte meg a szekereket, amelyek a Hoffmann portékájával jártak Bajorországba. A jezsuita páterek megindultak a szekerekkel a határ felé. Két órányira kezdődik Szászország, ahol a katolikusok voltak az urak... Elöl ment Reb József egy megbízható kocsis, ő mutatta az utat. És utána a tizennégy páter...

A határon túl várták már őket a königswarti igazi kocsisok, akik még nappal előre mentek. Elkisérték a papokat Nürnbergig, azután visszahozták a szekereket. És a tizennégy páter meg volt mentve...

Pontosan harminchat esztendő multával, ugyancsak kol-nidre napján jött meg az oltár, a halálból megmentettek ajándéka megmentőiknek...

Azóta áll itt a königswarti zsinagógában...

IV. VENCELL BRONZKANDELLÁBERJE.

De van itt még valami, aminek párját nem találjuk zsidó templomokban. Egy bronzból kovácsolt gyönyörű kandelláber. Bátor tekintetű lovag ül, egy kitárt szárnyakkal repülő sas hátán...

IV. Vencell cseh király ajándékozta ezt a königswarti zsidóknak.

Hogy, miért és mikor?

Senkisé tudja...

De ott függ a templom közepén, szemben a Metternichék cimerével.

A jobb kezének a hüvelykujja hiányzik. Ennek már tudják a történetét. A königswarti zsidók megijedtek, amikor az ajándékot megkapták. Nem tudták mitévők legyenek vele. Zsinagógába emberi alak nem kerülhet. Ámde a király a templom számára küldte. Vissza nem adhatják. És kiokoskodta a rabbi, hogy a

szobrot meg kell csonkítani. Akkor nem lesz emberi alakja... Így reszelték le titokban a jobb kéz hüvelykujját.

Ott függ a csillár, a jezsuita atyák oltára mellett...

És hirül adja, hogy koronás királyok is hálások voltak a zsinagóga ájtatos hiveinek...

MÉRHETETLEN KINCSEK EGY ELHAGYOTT ZSINAGÓGÁBAN

Ámde ezeken kívül sok-sok kincssel rendelkezik még a kicsinyke, elhagyott zsinagóga.

Üveg alatt függnék az arannyal himzett szekrénytakarók. Van közöttük egy, a báró Königsverterek ajándéka, amelyért vagyont kínált a londoni Rotschild. A felső részén, a kapaureszon, a gazdag himzések Salamon király templomának mindegyik berendezési tárgyát megmutatják nekünk. Látjuk az áldozati oltárt, a tizenkét törzs fejedelmét, a füstölést, a szent sätort, a kohániták, a király koronáját, remek munka áll előttünk, olyan aminek sehol sincsen párja. Egykoron drágakövekkel volt kirakva ez a terítő, a drágaköveknek már csak a helyük van meg. Gyönyörűek a tóra-takarók is, aztán a drága művü ékszerek. Ezek most páncélszekrényben vannak az elnök lakásán.

És a frigyszekrényben van két tóra, aminek disze ugyanolyan élénk, mint az oltaré. Ilyen a stilje is.

Szokásban volt itt, hogy amikor az újszülött először lép a zsinagógában, a szülők nappeszt ajándékoztak a hitközségnek. Keskeny szallagot, amivel a tóratekereset átalkötik. Ez szimbolizálja a gyermek frigyét a zsinagógával. Rengeteg mappesz van a templomban. Sok-sok esztendősek.

És a zsinagóga kupolája maga is külön látványosság. Traverzek és oszlopok nélkül borul fölénk...

Hétszáz esztendő óta...

... Ezt a templomot nem szabad elpusztulni hagyni...

*

... Ez volt utolsó legendája a csodálatos Égerland égbe nyuló titokzatos hegyeinek...

A Szentföld terméke

valódi, tiszta palesztinai

NARANCSVIRÁG-MÉZ

ne hiányozzék ünnepi asztaláról!

Eredeti csom. téglalyekben kapható

KEREN KAYEMETH LEISRAELNÉI

VI, Andrassy-ut 67 Telefon 284-89

Nem olvasom

A győri izr. hitközség egyhangulag főrabbinak választotta dr. Róth Ernő egri főrabbit. Ez mindkét félre kitűnő választás, mert a győriek minden papi erényekkel felruházott rabbit kapnak, viszont a lelkes dr. Róth Ernő tehetségének megfelelő munkaterülethez jut a győri hitközséggel.

Nem olvasom

Szeptember 20-ikán látta vendégül Stefánia-úti villájában dr. Friedman Ignácné, a magyarországi Wizo elnökné, a külföldi Wizo delegátusokat és a magyar zsidó társadalom számos kiválóságát. A teaestélyen megjelentek: Stern Samu, Kramer Miksa és neje, Szántó Jenő és neje, dr. Makai Emil és neje, Orova Zsigmond dr. Fodor Oszkár szerkesztő és neje, dr. Kenéz-Kurländer Ede, dr. Dénes Lajos és neje, Goldberger Salamon és neje, Szép Ernő, Gárdos Alfréd, Baracs Károlyné, Baracs Marcelné, dr. Munkácsi Ernő és neje, dr. Miklós Gyula, dr. Fried Frigyes, dr. Kahan Nison és neje, Bisseliches Mózes és neje, özvegy dr. Schönfeld Józsefné, Schönfeld Zsuzsi és még sokan mások.

Nem olvasom

A Szombat egyik olvasója, aki a cionista kongresszus alatt Luzernban volt, mondta el ezt a jellemző történetet: Szombaton természetesen nem volt ülés, ellenben délelőtt díszistentiszteletet tartottak. A templomban teljes számban megjelentek a misrachi cionisták, ezzel szemben teljes számban távolmaradtak a többi cionista frakció képviselői. A nem misrachista vezetők távollétükkel tündökölték, úgy, hogy az istentisztelet azt a benyomást keltette, mintha a misrachisták — mintegy megtört kisebbség — zártkörű ülést tartottak volna. Ezt a látszatot még csak megerősítette a luzerni rabbi szabályszerű anticionista prédikációja. Igen sok kongresszusi tagot kínosan érin-

tett a vezetőség tüntető távolmaradása, mivel ebben mindenki a vallás negligálását kellett, hogy lássa, míg a kongresszus teljes létszámban való megjelenése az istentiszteleten, a legszebben demonstrálhatta volna a híres zsidó összetartást...

Nyilatkozat

A budai hitközség augusztus 22-én lefolytatott rendkívüli közgyűlés napirendjének egyik tárgya eképpen szólt: „Jelentés a Kelenföld-lágymányosi templomépítés ügyéről“. Aki közületi és közéleti testületek ügyeivel foglalkozik, napirendre tűzött bármily szűkszavú távirati stílusba közölt ügyrendből nem olvashat mást és nem gondolhat másra, mint amit ez kifejez. Jelen esetben arra lehet következtetni, hogy az előadó egy „Jelentés“ keretén belül a képviselőtestület elé tárja mindazt, ami ezideig a templomépítés érdekében történt. Véleményezés, alapos bírálás, tanácsadás, a jelentésnek módosítása, egészben vagy részbeni jóváhagyása céljából. Ugy hangzik az a bizonyos „Jelentés“, mint egy előkészítő irat, egy lépcsőfok a további tennivalók felé. Ehelyett az előjáróság meglepetészerűen fait-accompli helyzetet teremtett és a komoly alapot nélkülöző jelentés végén egy igen komoly javaslatot terjesztett elő, melyben felhatalmazást kér a templomnak még a folyó évben megkezdendő (?) építésére, az építési költségnek 200.000 pengőben való előirányzására, illetve ezen összegnek a legjobb belátása szerint való felhasználására, a kivitelezés tekintetében pedig a templom méreteinek megállapítására. Vita bezárásának alkalmazásával, tehát a szólásszabadság korlátozásával alig egy órai tárgyalás után így akkumulálva már felteszi a kérdést, és alighogy a jelenlévők felocsudnak a meglepetéstől és megemészthetik a javaslatot, már jelenti a pirrhusi győzelmet: egy szavazattöbbséggel megkapták az indemnitást az építéshez, új méretek megállapításához.

A győzelmű mámoruk hevében, a budai hitközség értesítőjében kipécézik azokat, akik a javaslat ellen szavaztak, azokat, akik a nagyfontosságú és rendkívül súlyos következményekkel járható szent ügyet alaposabban kívánták előkészíteni, akiknek a budai zsidóság köszönheti a kérdés felvetését, akiknek a budai zsidóság köszönheti, hogy e szent feladattal foglalkozhatnak, akik lehetővé tették emberfeletti munkával a telek megszerzését,

akik évek óta a budai előjáróság minden támogatása nélkül megoldották a telek kérdését, akik tehát a templomépítést szívből megszavazták volna, de annak megcsonkítását soha. A javaslat utolsó mondata ugyanis ezt akarja. Három ízben tartott tervpályázat dacára, zsüri-bizottságok, melyeken neves építészek vettek részt, — megállapításai 15—20 tervező építész nagyszerű, dicséretreméltó alkotásai alapján létrejött véglegesen részleteiben is kidolgozott és elfogadott felülbírálati terveknek megváltoztatását célozza a javaslat. Kisebbre, olcsóbbra, csakis a mára, a jövőnek semmit. Ezt akarják. Hát ezt nem szavaztuk meg!

Bár mindegy. Sem ezt, még kevésbé amazt felépíteni nem tudják, mert a javaslat nélkülözi az építéshez szükséges főkelléket: a pénzügyi megalapozottságot. A „nem”-mel szavazók nagyrésze éppen Kelenföld-Lágymányosról rekrutálódnak.

Hihető az, hogy azoknak nem kell a templom? Éppen azoknak, akik eddig is tekintélyes anyagi és szellemi javakat áldoztak és a jövőben is áldozni akarnak a templomért? Hiszen maga a hitközség ezideig az előkészítő munkálatokért egy fillért sem áldozott. Mindent-mindent a körzet pénztára fizetett, kelenföldiek áldozatkészségéből.

Az említett tömör javaslaton kívül, a templomtelek megszerzése, a tervpályázat feltételeinek megállapítása, meghirdetése, a zsüri megválasztása, kiküldése, bírálati ügyeinek elintézése, a tervezési megbízás kiadása körüli teendők: a körzet előjáróságának fáradságos, önzetlen munkája volt. És most: ezt akarják kockára tenni. Veszélyeztetik az adományozott telket, mint annak idején a Krisztina-körutit. Nem Uraim! Inkább újból kipécéztetjük magunkat. De kalandokba nem megyünk bele.

A „nem”-mel szavazók nevében:
Érős Jenő, Goldberger Sándor,
Herczeg Gyula, Klein Sándor,
Dr. Koppányi Dávid, Náthán László.

PREMIER A BETHLEN-TÉRI SZINHÁZBAN. A Bethlen-téri Színház szept. 28-án, szombaton este mutatta be Perez Haméeri amerikai író CSODARABBI c. zenés vigjátékát, melyet magyar színpadra Gellért Lajos dolgozott át. A darab főszerepeit: Kökény Ilona, Ürmössy Anikó, Kiss Manyi, Tamás Benő, Darvas Ernő, Fenyő Emil, Érczkövy László játsszák. A darabot Gellért Lajos rendezi, ugyancsak ő játssza a darab címszerepét is. Kelen Hugó zenéjét Fraknoi Károly vezényli. A díszleteket Útő Endre tervezte.

Nem olvasom

Mindenki szereti és tiszteli Stern Samunét, kinek jóságáról és bájoságáról csak azért nem írunk bőven, mert a hatalmas elnöknek a felesége. Most általa-

*
nos az öröm, hogy súlyos betegségéből felgyógyult. Az orvosokkal szemben, a fiatal-öreg chevraelnöknek, Krámer Miksának más a véleménye: Mikor megtudtam, hogy az én aranyos földim, Engel Pold a beteg, összehívtam az öregeimet az Aggok-házában és megmagyaráztam nekik, hogy most pedig úgy kell imádkozni, mint még eddig soha. És az én öregeim elkezdtek imádkozni. Azóta állott be a javulás. Bárki mit mond, csak az öregek imádsága használt és segített.

Rózsa Rezső ünneplése

Rózsa Rezső, a Berliini Victoria magyarországi ügyvezető igazgatója napokban ünnepelte születésének 50-ik évfordulóját és ebből az alkalomból ismerősei és barátai meleg ünneplésben részesítették. Külön örömmel regisztrálhatjuk, hogy Rózsa Rezsőt a központi vezetősége ugyanolyan őszinte jószívvel köszöntötte, mint a budapesti és vidéki intézetek. Külön meg kell emlékezni Stahl Henriknek, a Victória igazgatójának és a berliini zsidó hitközség elnökének meglehangú táviratáról, melyet az ünnepléshez intézett.

Nem olvasom

Jóllehet a katolikusok lelkigyakorlata, melyet a Manrézába visszavonultan, kizárólag papi irányítás és vezetés mellett végeznek, teljesen más, mint nálunk az ájtatos napokban való magábaszállás, mégis jogosan nevezhetjük a „féllelmetes napokat” és az azt megelőző hetet lelkigyakorlatok idejének. Mert a „c h e s b o n h a n e f e s” nem is egyéb, mint lelkigyakorlat.

LÁSZLÓ ALADÁR új vigjátékot fejezett be, a címe: ESTÉLYIRUHA KÖTELEZŐ! A darabot a Royal Színház szerezte meg és a szezon derekán mutatja be.

TIZENÖT ÉV: 10.000 SZÖNYEG. Szép és jelentőségteljes ünnepet ült Mezőtúr városa abból az alkalomból, hogy a Horváth Miksa Szőnyeggyár Rt. mezőtúri telepe 15 éves fennállásához ért el és a 10.000-ik kézcsonmózású magyar perzsa-szőnyeg szövésével tette még emlékeztetőbbé ezt a dátumot. A jubileum ünnepén megjelentek a város és a megye előkelőségei, méltatták az új magyar iparág sikerét és Horváth Miksa vezérigazgató, kormányfőtanácsos érdemeit, amelyet ezen a téren elért. Az ünnepet 250 terítékes bankett követte.

FLEISCHNER ADOLF TRAGIKUS HALÁLA. Tragikus körülmények között halt meg hirtelen Fleischner Adolf, a Magyar Vadkiviteli Vállalat ügyv. igazgatója, aki egy konferencián előadás közben lett rosszul és vesztette el eszméletét. Fleischner Adolf halálával nemcsak a közgazdasági életet, hanem a magyar zsidóságot is súlyos veszteség érte. Az elhunyt puritán egyénisége, minden szépért, jóért lelkesedő zsidó szíve, sokáig emlékezetes marad a magyar zsidóság előtt. Fleischner Adolf, bár közgazdasági munkássága úgyszólván minden idejét igénybe vette, mégis tudott a zsidó ügyért, a zsidó sorsért is küzdeni, harcolni és áldozni.

AZ „ÁHÁVÁSZ RÉIM“ ORSZÁGOS FELEBARÁTI SZERETET EGYLET, szegény betegeket élelmező és segélyző egyesület, a pesti izr. hitközség székházában tartotta rendes választmányi ülését.

CSODARABBI ZENÉS VIGJÁTÉK

Bemutató :

SZEPTEMBER 28-ÁN

BETHLENTÉRI SZINHÁZ

sét Dr. Majtényi Nándor alelnök vezetésével. Hübsch Alfréd titkár ismertette az egyesület működésére vonatkozó részletes jelentést, amelyet a választmány egyhangú helyesléssel elfogadott. A tárgysorozathoz Dr. Groszmann Zsigmond, Dr. Farkas József és Dr. Scheiber Lajos rabbi és Reichenberg Jakab alelnök szólottak hozzá. Köszönetet szavazott meg Molnár Gyulának a pesti izr. hitközség előljáróhelyettesének nagyértékű felajánlásáért. Majd Dr. Fischer Benjámín rabbi, az egyesület egyházi elnöke, köszönte meg az élénk érdeklődést és serkentette buzgó munkára a megjelenteket. Az elnöklő záró szavai után az ülés véget ért. A megjelentek sorában volt: sió-agárdi Zöld Márton m. kir. tábornok, Molnár Gyula előljáróhelyettesek, Breiten Sándor, Dinner A. Emil, Kunzter Adolf alelnökök, a tisztikar és a választmány számos tagja.

Minden külön értesítés helyett.

Fleischner Adolfné szül. Stein Helén fájdalomtól megtörve és porig lesújtva tudatja a maga és gyermekei **Rudolf, Vilmos, Max és Kurt** és menyeci **Mária Winnik** és **Charlotte Nath**, valamint unokája **Karin** nevében, hogy hűséges, odaadó férje, gyermekeinek szerető édesapja, a legjobb após, nagypapa és rokon

FLEISCHNER ADOLF

a Magyar Vadkiviteli Vállalat Rt. igazgatóságának tagja és ügyvezető igazgatója

munkás életének 65-ik és legboldogabb házasságának 38-ik évében szeptember 24-én hirtelen elhunyt. Szeretett nagy hatlottunkat szeptember 26-án, csütörtökön délután 4 órakor kísértük utolsó útjára a rákoskeresztúri izr. temetőben.

Emlékét munkája hirdeti és mi kegyelettel és szeretettel fogjuk örökké megőrizni.

Részvéltátogatások mellőzését kérjük.

Felolós szerkesztő és kiadó: Dr. KENZ-KURLÁNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszeri papíron 20 pengő.
Postatakarékszám: 16.760

Neufeld Zoltán (PANNONIA) nyomda. VI., Vörösmarty-utca 17a. — Telefon: 28-1-98.